

ЕДИНСТВО И МНОГООБРАЗИЕ В ПРОГРАМНИТЕ И ДИДАКТИЧНИ СИСТЕМИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО КОНСТРУИРАНЕ

Марияна Колева

Вече 131 години предучилищното образование в България се утвърждава като значим образователен модел за привлекателно игрово-познавателно пространство, гарантиращо свободно изразяване на детската личност, утвърждаване на социално присъствие, демонстриране на познания и творческо отношение към света. Всичко това е резултат от реално протичащи реформи в сферата и от разбирането за непрекъснато осъвременяване на традиционно утвърдени добри образователни практики. Отварянето на образователната система към европейските стандарти и постижения през последните години стартира реални процеси и условия за професионална активност и новаторство в педагогическата дейност сред учителите.

С въвеждането на Програма за подготвителна група – 2003 г. законодателно се призна необходимостта от изграждане на единна социално-педагогическа система „детска градина – начално училище”, а приемането на Държавните образователни изисквания за предучилищно възпитание и подготовка на децата за училище (Наредба № 4/18.09.2000 г. за предучилищно възпитание и подготовка, изм. и доп..., бр. 70 от 26.08.2005 г.,) определиха приоритетите на предучилищното образование през новия XXI век.

Нов момент в образователната среда е предоставяне на свобода в избора на програмна или дидактична система и придружаващи учебни помагала за обучението и подготовката на децата за училище. Център на образователната политика на съвременното общество е успехът на детето, а учителят е този, който активно проектира и променя съвременната образователна система. След десетгодишната практика, педагозите успешно реализират идеите на отделните програмни и дидактични системи. Натрупаният опит и практика позволяват да се правят задълбочени сравнителни или конкретни анализи от различни професионални позиции.

Прилагането на подобен професионален подход е значим за реално отчитане на постигнатото качество в подготовката на децата за училище. Направените разсъждения ни насочиха да определим следната цел: ***Да се установи приноса на единството и многообразието в програмните и дидактични системи.***

Целта се постулира в една предпочитана и любима дейност на децата, чието съдържание е обект на осъществяване чрез образователно направление „Конструктивно-технически и битови дейности”.

Изследването протече в процес на реализиране на следните ***задачи:***

1. Да се установи разнообразието на учебните помагала по конструктивно-технически дейности и единството на достъпни подходи и методи за обучение и техническа подготовка на децата.

2. Да се проучи и изследва чрез сравнителен анализ способността на учебните помагала, респ. програмната или дидактична система доколко създава ефективна организация на технологията за усвояване на образователното съдържание по конструктивно-технически дейности.

По първа задача се извърши проучване, чрез което да се установи към момента степента на избор от учителите и прилагане в практиката на дидактичните и програмни системи и учебните помагала по конструктивно-технически дейности.

За да аргументираме убедително предстоящата проучвателна дейност, считаме за необходимо най-напред да изясним различието в терминологичното название на системите: дидактична и програмна.

Тръгвайки от тълкуванието на термина дидактична – „склонност към поучаване” [13, 160] и система – „определен ред, по който са организирани частите на цялото, съобразен с връзките между тях” [13, 801], можем да дефинираме същността на понятието дидактична система в обучението по конструиране в детската градина, а именно:

- Очертава образователни акценти, предлага теоретични разработки на целите, задачите, и методите на обучение по конструиране – т.е. подsigурява методическата част на учебно-възпитателния процес по това образователно направление.

- Осигурява технологично – познавателната и практическа дейност на децата – чрез пособия по конструиране, учебни помагала, дидактични материали, табла и др.

Програмна (произлиза от „програма” – „кратко описание на учебния материал” [13, 696]) система по конструиране означава разработване на образователното съдържание, структуриране и извеждане на познавателни акценти с цел плавно и естествено преминаване от предучилищна в начална училищна възраст в областта на технологичното познание.

Други автори и авторски екипи използват названието „образователна” система, считайки, че така най-точно и ясно определят своята философия – образователно взаимодействие чрез образователно съдържание в организирана образователно-технологична среда.

Съществува и названието „поредица”, което означава поредност от учебни помагала, разработени на основата на системно-структурния подход, осигуряващ логично разширяване и усложняване на образователното съдържание по конструиране.

При проучване на етимологията на термините „дидактична”, „програмна”, „образователна”, аргументите по-скоро насочват към сходства, отколкото към съществени различия. Сходствата се приемат недвусмислено, защото позволяват да се реализират целите на предучилищното образование. Вложеният глобален смисъл е потвърден чрез Наредба № 5/2003 г. за оценяване и одобряване на учебници и учебни помагала, в периода 2003–2013 г., според която педагозите могат да избират от следните одобрени помагала по конструктивно-технически дейности: (Таблица 1)

Констатира се, че в предучилищното пространство съществува многообразие от програмни и дидактични системи, обезпечаващи образователното съдържание по направление „Конструктивно-технически и битови дейности” в детската градина. Концепцията на всяка програмна или дидактична система и съответните им учебни помагала предлагат своя философия за приложение. Тя зависи от съответстващи за етапа на развитие на нашето общество, от реформите в образователната сфера, от европейските изисквания и съвременните психолого-педагогически технологии за структуриране на познавателното съдържание, за новостта във формите за педагогическо взаимодействие, от съвременните педагогически технологии за преподаване и усвояване на знания от деца от предучилищна възраст, както и от актуалните потребности на тяхното психо-физическо и когнитивно развитие. В цитираните системи авторите предлагат разнообразни

аспекти и решения в търсене на оптималната формула за обучение по конструиране. Структурират по специфични начини взаимодействието дете – учител с цел утвърждаване на закономерна връзка между възпитание и обучение.

Таблица 1

Действащи в образователната практика дидактични и програмни системи по предучилищно образование, ОН „Конструктивно-технически и битови дейности”

№	Системи, поредици	Издателство	Помагало по конструиране	Възр. групи
1	Дидактична система „Моливко”	Слово, В.Търново	„Мога да направя сам...”	I–IV гр.
2	Програмна система „Ръка за ръка”	Просвета, София	„На работа ръчички”	I–IV гр.
3	Програмна система „Приятели”	Анубис, София	„Сръчни и можещи”	II, III и IV гр.
4	Програмна система „Приказни пътечки”	Булвест-2000, София	„Забавна пътечка към конструктивната дейност”	I, II, III гр.
			„Конструирай, сглоби и играй”, „Сръчни малчугани”	IV гр.
5	Програмна система „Аз съм в детската градина”, „Аз ще бъда ученик”	Изкуства, София	„Хартиени вълшебства”	I–IV гр.
6	Програмна система „Дете със златно сърчице”	"МАРК-91", Пловдив	„Пъстро моливче джудже" № 1 и № 2	IV гр.
7	Образователна система „Пред училище”	Даниела Убенова Даниела Биланска, София	Помагало по конструиране	IV гр.
8	Поредица „Искам да науча”	Гей Либрис, София	"Сръчко"	IV гр.
9	Поредица от учебни помагала по конструиране	Бит и техника, Варна	Помагало по конструиране	II, III и IV гр.
			„Помагало за малчугани майсторани”	IV гр.

Независимо от многоспектърността си, дидактичните и програмни системи по конструиране са в единство, защото:

- Всички те, основавайки се на действащата нормативна база (наредби, легитимни програми за предучилищно образование, държавни образователни изисквания), способстват за овладяване на необходимия обем технологични знания и конструктивни умения при подготовката на децата за училище.

- Всяка има своя специфична концепция за педагогическите и психологическите подходи, определящи структурата на познавателното съдържание, изборът на форми на педагогическо взаимодействие, както и технологията на тези форми, предполагат адекватност с възможностите и индивидуалните потребности и компетентности на психо-физическото развитие на детето.

- Всяка се стреми да оптимизира технологията на педагогическото взаимодействие между децата и учителя, по посока на ученето „как“, а не толкова и само „какво“. Ориентират педагогическото общуване към детските чувства и към позитивна перспектива за развитие на всяко дете.

- Кодират в познавателното си съдържание основни, но и съвременни технологични знания, начални манипулативни действия и умения, понятия, които правят „ученето чрез действие“ лесно и достъпно и осигуряват приятна адаптация на седемгодишното дете към предстоящата му социална роля на ученик.

По втора задача се извърши проучване чрез метода анкета, сред учители и студенти в две детски градини от гр. В. Търново -- ЦДГ „Ивайло“ и ОДЗ „Пролет“. През учебната 2011/2012 г. детските заведения са базови структури на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, Педагогически факултет, катедра “Предучилищна педагогика”. През същата учебна година педагогическите екипи в двете бази работят по различни дидактични и програмни системи, респ. по различни учебни помагала, съответно „Мога да направя сам...” и „Хартиени вълшебства”.

Изследвано беше мнението на 17 учители, от които: 1 главен учител, 14 старши учители и 2 учители, работещи в съответните две детски градини (Таблица 3). Обхванати бяха всички възрастови групи, както следва: 2 първи групи, 2 втори, 2 трети и 3 подготвителни групи.

Таблица 2

**Професионален облик на състава на учителите,
включени в изследването**

Детска градина	Главен учител	Старши учител	Учител	Младши учител
ЦДГ „Ивайло”	1	8	2	–
ОДЗ „Пролет”		6		–
Общо: 17				

От контент-анализа на анкетите учителите се оформиха следните констатации:

- Най-предпочитани се оказаха дидактична система „Моливко”, изд. Слово – 70% от анкетираните и програмна система „Аз съм в детската градина”, „Аз ще бъда ученик”, изд. Изкуства – 16% от анкетираните;

- Учителите предпочитат да използват пълните комплекти учебни помагала към съответната програмна или дидактична система. С цел последователност, системност и тематичност на учебно-възпитателния процес, педагозите разчитат на цялостната педагогическа технология за интегриране на образователното съдържание по всички направления;

- Най-полезни, практични, достъпни и интересни за децата и най-близки до предпочитанията и изискванията на учителите по образователно направление „Конструктивно-технически и битови дейности” са оказаха учебните помагала „Мога да направя сам...” и тези на изд. „Бит и техника”. (Диаграма 1)

Основни аргументи за констатираната висока степен на избор от учителите към дидактична система „Моливко” и учебните помагала по конструиране „Мога да направя сам.....” са следните:

1. Темите са разположени в дидактическа и технологична последователност и са актуални за детското развитие. Така се постига системност, последователност и непрекъснатост при формиране на технически и технологични умения и възпитаване на отношение към извършването на разнообразни продуктивни дейности и постигането на конкретни резултати.



2. Художественото оформление на помагалата е цветно, забавно и интересно. Използвани са достъпни и интересни идейно-съдържателни рисунки и фото илюстрации, които грабват детето и го предразполагат към продуктивна дейност. Напълно обезпечават нагледността на образователната среда, в която успешно се разгръща детската активност и педагогическата компетентност на учителя.

3. Дава се възможност създадените изделия да се използват в разнообразни игрови и познавателните дейности или като допълнителен дидактичен материал при реализиране на тематичното съдържание на останалите образователни направления. Така детето осъзнава значимостта на собствената си продуктивна дейност и открива приложението ѝ в полезни занимания не само в детската градина, но и извън нея.

4. Предлагат изключително богат набор от материали – хартия, подръчни материали, отпадъчни материали, природни материали, текстилни материали, строителни и технически комплекти, конструктори „Лего” и т.н. Всичко това предполага изграждане на богат познавателен и технологичен опит, развитие на техническо мислене и въображение.

5. Предлагат конкретна методическа технология за диагностициране, чрез която да се установи готовността на 6–7-годишните деца за училище – уч. книжка „Вече мога сам”.

6. Възможност за преки контакти с автора на учебните книжки във връзка с местонахождението на ВТУ и базовата работа.

Интерес за нашето научно изследване представлява и мнението на студентите, провели преддипломна педагогическа практика в двете детски градини през учебната 2011/2012 учебна година. От анкетиранияте 28 студенти, 83% са на мнение, че като бъдещи учители биха предпочели по образователно направление „Конструктивно-технически и битови дейности” да изберат учебните материали на дидактична система „Моливко”.

Една от основните причини за избор от студентите е, че в обучението им във висшето училище по задължителната учебна дисциплина те са обучавани по ДС „Моливко” – „Мога да направя сам...”, поради което структурно, съдържателно-терминологично и технологично познават системата много подробно и задълбочено.

Други аргументи, които влияят на избора им са:

- Тематично най-близки до съвременните интереси и предпочитания на децата. Изделията са интересни, провокират детската активност и ангажират детето забавлявайки се да конструира.

- Обезпечават учителя, и най-вече младия, новопостъпил педагог със солидна методическа информация.

- Предложената дидактическа последователност е отворена и гъвкава, осигурява възможност за избор – относно възможностите на децата, дидактичната база на детската градина, методическата и професионална компетентност на учителя.

- Предлагат се разнообразни технологични материали и средства за продуктивно-приложна конструктивна дейност. Това разгръща детския потенциал, води до възприемане на причинно-следствени връзки и зависимости по време на познавателна дейност в технологична среда.

В контекста на направените проучване, анкетиране и анализ на учителски и студентски мнения извеждаме два основни извода:

1. Програмните и дидактични системи по конструиране са в единство, защото се основават на съвременната педагогическата теория и действащата нормативна уредба. Подчинени са на разбирането, изведено в националната програма за развитие училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка 2006 – 2015, „че главната ценност в образователната система е детето” [10, 2].

Всички те прилагат принципите на педагогическото взаимодействие като отчитат индивидуалните различия и образователни потребности на всяко дете. Така в единството си, създават ефективна организация на образователните технологии за усвояване на образователното съдържание по конструктивно-технически дейности.

2. Многообразието от програмни и дидактични системи по конструиране в предучилищна възраст е израз на демократична линия в развитието на предучилищния сектор. То способства през последните 10 години да се утвърди едно плуралистично педагогическо пространство, където детския учител има право да избира, да изразява отношение, да се утвърди като компетентен и отговорен участник в усъвършенстването на съвременната образователна система.

В многообразието си дидактичните и програмни системи прокарват иновативни и разнообразни средства и подходи, интерпретират по свой специфичен начин научно-методологичната материя, извеждат интересни и съвременни дидактически технологии за изграждане на детската личност. Това създава благоприятни условия за разнообразие при организиране и провеждане на целенасочена познавателна дейност по конструиране, което води до целесъобразна подготовка на децата за училище.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гайдова, Р.* Образователни стратегии по конструктивно-технически дейности за предучилищна възраст”. В. Търново, 2012.

2. Държавни образователни изисквания за предучилищно възпитание и подготовка. МОН, Наредба № 4, ДВ, бр. 80, 2000, изм. и доп., бр. 70, 2005.

3. Книга за учителя за подготвителна група/клас в детската градина и в училище. С., Анубис, 2003.

4. Книга за учителя за подготвителна група/клас. С.: Даниела Убенова. 2004.

5. Книга за учителя Моливко. Дидактична система за подготвителна група в детската градина(6-7 г.). В. Търново: Слово, 2004.

6. Книга за учителя Моливко за предучилищно възпитание и подготовка на 5–6- годишните деца. В. Търново: Слово, 2005.

7. Книга за учителя Моливко за предучилищно възпитание и подготовка на 4–5- годишните деца. В. Търново: Слово, 2005.

8. Книга за учителя Моливко. Мога да направя сам... Конструктивно-технически и битови дейности за 3–4 и 4–5 години. В. Търново: Слово, 2005.
9. Наредба № 4 от 2000 г. за предучилищно възпитание и подготовка, ДВ, бр. 80, 2000; Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 4, ДВ, бр. 70, 2005.
10. Национална програма училищно образование и предучилищно възпитание и подготовка 2006–2015 г.
11. Програма за подготвителна група в детската градина. – Аз-Буки, бр. 20, 2003.
12. Програмна система за подготвителна група в детската градина и училище (поредица „Ръка за ръка”). С.: Просвета, 2003.
13. Съвременен тълковен речник на българския език. В. Търново: Елпис, 1994.

ЕДИНСТВО И МНОГООБРАЗИЕ В ПРОГРАМНИТЕ И ДИДАКТИЧНИ СИСТЕМИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО КОНСТРУИРАНЕ

МАРИЯНА КОЛЕВА

Резюме

В отговор на провежданата образователна политика у нас по предучилищно образование, както и неговото приобщаване към европейските стандарти за подготовка на децата за училище в доклада се проучва и изследва единството и многообразието на дидактичните и програмни системи в обучението по конструиране по предучилищна подготовка. Идеята е на базата на разнообразието между тях, да се установи единството на достъпни подходи и методи за обучение и техническа подготовка на децата, както и способността на учебните помагала да създават ефективна организация на образователните технологии за усвояване на образователното съдържание по конструктивно-технически дейности.

Ключови думи: конструиране, дидактична система, програмна система, деца, единство, многообразие.

UNITY AND MULTIFORMITY INTO THE PROGRAMME AND DIDACTIC SYSTEMS OF THE TRAINING IN CONSTRUCTING

MARIYANA KOLEVA

Summary

In response to the conducted educational politics in preschool education as well as its affiliation to the European standards for preparing children for school, into the report is investigated and explored the unity and the multiformity of the didactic and programme systems into the training in constructing in preschool preparation.

The idea is to be established the unity of accessible approaches and methods for tuition and technical preparation of the children as well as the ability of the school appliances to create an effective organization of the educational technologies for assimilation of the educational content on constructive – technical activities.

Key words: constructing, didactic system, programme system, children, unity, multiformity.